

Overwinterende Zeearenden *Haliaeetus albicilla* op de Hoogezandsche Gorzen

Gerald L. Ouweneel

Op de Hoogezandsche Gorzen verbleef in de winter van 2003/04 bijna twee maanden lang een onvolwassen Zeearend. Dit was voor de vierde winter in successie dat voor korte of langere tijd op deze locatie een Zeearend huisde. In de winter van 2001/02 waren het er zelfs twee. Omdat zich aftekent dat rond de Hoogezandsche Gorzen de komende jaren nogal wat zal veranderen, kan het geen kwaad een opsomming te geven van eigenschappen die dit gebied thans voor Zeearenden kennelijk aantrekkelijk maken.

De Hoogezandsche Gorzen (HG) liggen langs de noordoever van het Hollandsch Diep. Ze vormen het buitendijk gelegen gebied van de Ambachtsheerlijkheid Cromstrijen (ABH), een voor het publiek niet toegankelijk agrarische onderneming ten oosten van Numansdorp in de Hoeksche Waard, Zuid-Holland (Foto 1). Onlangs verscheen een uitgebreide gebiedsbeschrijving alsmede een overzicht van de bewogen historie van deze vijf kilometer lange overstroom (Ouweneel 2001). Nadat als gevolg van de sluiting van het Haringvliet in 1970 de afkalving van de Hoogezandsche Gorzen 30 jaren onbelemmerd kon verlopen, kwam in 2001 een oeververdediging gereed. De oppervlakte aan resterend grasgors, verruigd rietland en griendcomplexen, inclusief een voormalige eendenkooi, vormt slechts een fractie van de vóór 1970 bij laagwater aanwezige uitgestrektheid aan gorzen en slikken. Niettemin nam het pleisteren van Zeearenden toe.

Foto 1. Overzicht van de Hoogezandsche Gorzen, met vaag op de achtergrond de Haringvlietbrug (Gerard Ouweneel). *View of the Hoogezandsche Gorzen; the Haringvliet bridge in the background.*

Tussen 1961 en 1970 waren er twee winters met op de Hoogezandsche Gorzen voor langere tijd verblijvende Zeearenden, in 1963/64 en in de winter van 1969/70. Tussen 1971 en 1980 was dat alleen in de winter van 1976/77 het geval. Tussen 1981 en 1990 werd uitsluitend in de winter van 1980/81 overwinterd. De periode 1991 tot en met 2000 bracht vijf winters met Zeearenden, en vanaf de winter van 2000/01 is het tot dusver iedere winter raak. Het toegenomen bezoek valt samen met de groei van de Europese populatie van de Zeearend (Bijlsma *et al.* 2001, BirdLife 2000).

Rust

De voorkeur van de in het noordelijke Deltagebied overwinterende Zeearenden voor de Hoogezandsche Gorzen is te verklaren aan de hand van de volgende factoren:

1. Rust. De noordoever van het Hollandsch Diep tussen Strijensas en Numansdorp is ruim 10 km lang en voor publiek onbereikbaar. Ter hoogte van de Hoogezandsche Gorzen loopt de vaarroute over het Hollandsch Diep langs de Brabantse oever. De rust is dus verzekerd, mede waardoor de noordoever zich óók kon ontwikkelen als een corridor voor tussen de Biesbosch en het Haringvliet pendelende Zeearenden.
2. Voedsel. De overheersende zuidwestenwind doet veel aanspoelsel op de Hoogezandsche Gorzen belanden, waarbij zich aas bevindt. Voorts is het een overnachtingsplaats van ganzen en wordt er op waterwild gejaagd. Dat laatste levert aangeschoten wild op.
3. Slaapbomen. Buitendijks zijn tenminste drie boomgroepen met geschikte slaappleaatsen, namelijk de voormalige eendenkooi, een oude populierenaanplant en - aan de oostkant - een rij oude populieren. In deze boomgroepen wordt overnacht.
4. Uitkijkposten. Als gevolg van oeverafkalving na 1970 tuimelen geregeld bomen in het Hollandsch Diep. Dit zijn ideale rust- en/of uitkijkposten.
5. Achterland. De facto rust geldt ook in het achterliggende gebied. Dit is gesloten. zodat vanaf de landzijde geen verstoring is te duchten. Hierdoor kunnen de arenden urenlang op de buitendijk rusten.

De onder punt 1 aangegeven functie kwam naar voren in de winter van 1995/96. Toen verbleven er 4-6 Zeearenden in de noordelijke Delta (Ouweneel 1997). Een individueel herkenbaar exemplaar, dat afwisselend in de Biesbosch en langs het Haringvliet te zien was, passeerde regelmatig de Hoogezandsche Gorzen. Het voorrecht dit mee te maken viel ten deel aan de familie van Rij, woonachtig op de buitendijk. Zij hadden de Zeearenden van de Hoogezandsche Gorzen letterlijk voor de deur. Dat de in Tabel 1 gepresenteerde data scherp afgebakend zijn, is dankzij het dagboek dat familie van Rij bijhield. Ook in andere winters passeren er incidenteel Zeearenden; deze liet ik uit de tabel weg.

Tabel 1. Aanwezigheid van Zeearenden op de Hoogezandsche Gorzen vanaf winter 1969/70 tot en met winter 2003/04. *Presence of White-tailed Eagles on the Hoogezandsche Gorzen (province of Zuid-Holland) in the period between 1969/70 and 2003/04.*

Winter <i>Winter</i>	Aantal <i>Number</i>	Periode van aanwezigheid <i>Presence</i>	Aantal dagen <i>Number of days</i>
1969/70	1	Eind december - begin februari	?
1976/77	1	6 november - 5 december	30
1980/81	1	18 februari - eind februari	?
1992/93	1	26 oktober - 7 november	12
1993/94	1	27 november - 14 januari	18
1995/96	1(2?)	13 januari - 22 maart	69
1996/97	1	19 november - 4 februari	78
1998/99	1	17 december - 15 februari	61
1999/00	1	6 maart - 21 maart	16
2000/01	1	2 januari - 13 januari	12
2001/02	1-2	14 november - 15 februari; vanaf 9 december 2 ex.	92
2002/03	1	6 januari - 12 januari	7
2003/04	1	11 november - 7 januari	58

Foto 2. Twee onvolwassen Zeearenden omgeven door eksters op de Hellegatsplaten, azend op draadslachtoffers, januari 1996 (Gerard Ouweneel). *Two immature White-tailed Eagles surrounded by Magpies at Hellegatsplaten, foraging on casualties beneath high tension wires.*

De belevenissen die men frontlogte met Zeearenden had, bezorgden rode oortjes. In de winter van 1995/96 was het silhouet van een in de populierenaanplant overnachtende Zeearend te zien vanuit de slaapkamer, een afwijkende invulling van het begrip "tuinsoort". Van Rij zag ganzen, eenden, kokmeeuw, brasems en een aalscholver worden bemachtigd. De laatste werd te grazen genomen in de voor de woning liggende Hoogezandsche Haven. Het lukte de arend niet zijn prooi op te hijnsen. De vogel lag

een half uur met gespreide vleugels in het water. Toen slaagde hij erin al 'roeiend' met zijn prooi het basaltdammetje te bereiken.

Rust exit

Te vrezen is dat voor zulke taferelen het einde in zicht raakt. Vanuit de met mensen en kunstwerken tot de nok gevulde regio Rotterdam wordt begerig gekeken naar de naar Randstadse normen gemeten lege Hoeksche Waard. Bij het rijtje toegedachte bestemmingen staan ook glastuinbouw en TNO-laboratoria, waarvoor planologen aan de Ambachtsheerlijkheid Cromstrijen denken. De financiële instelling AMEV, sinds 1987 eigenaar van de ABH, is doende delen van het gebied af te stoten. Hierdoor komt een vrije toegankelijkheid dichterbij. En eveneens de al lang gekoesterde wens via wandel- en/of fietspaden het buitengebied te openen. Daarmee is het gedaan met de rust, stellig de belangrijkste factor voor de thans jaarlijkse aanwezigheid van Zeearenden op de Hoogezandsche Gorzen.

Summary: Wintering White-tailed Eagles *Haliaeetus albicilla* on the Hoogezandsche Gorzen

The Hoogezandsche Gorzen, and nearby inland polders, along the northern bank of the Hollandsch Diep in the province of Zuid-Holland consist of grasslands, degenerated reedbeds and a former decoy. It is inaccessible to the public. The area is an important waterfowl haunt, especially for roosting geese. Since 1969/70, wintering juvenile or immature White-tailed Eagles have been using this area as a foraging and roosting site, at first infrequently but since 1998/99 annually. The length of their stay varied between 7 and 92 days (Table 1). It is surmised that the area (including the hinterland) attracts White-tailed Eagles because of the absence of human disturbance, the abundance of food (carrion, winged waterfowl) and the presence of tree rows and woodlots for roosting. However, human disturbance is likely to increase in the near future, following plans to open up the region for urbanisation, recreation and horticulture under glass.

Literatuur

- Bijlsma R.G., Hustings F. & Camphuysen C.J. 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland. (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.
- BirdLife International/European Bird Census Council. 2000. European bird populations: estimates and trends. BirdLife International, Cambridge.
- Ouweneel G.L. 1970. Reacties van vogels op de aanwezigheid van een Zeearend. De Levende Natuur 73: 73-76.
- Ouweneel G.L. 1997. Zeearenden *Haliaeetus albicilla* in de noordelijke Delta. Vogeljaar 45: 110- 114.
- Ouweneel G.L. 2001. Oeververdediging Hollandsch Diep gereed. De Levende Natuur 102: 280-284.

Adres: Lijster 17, 3299 BT Maasdam (ouweneel@introweb.nl).